

ÖĞRETMEN YETİŞTİRME PROGRAMLARINDA ÖĞRETMEN EĞİLİMLERİNİN ÖĞRETİLMESİNE DAİR ÖĞRETMEN ADAYLARININ ALGILARI

Volkan VAROL*

Özet:

Günümüzde öğretmen kalitesinin, K-12 okullarındaki öğrencilerin başarısını en çok etkileyen faktör olduğu eğitim alanında yapılan çalışmalar ile ortaya konulmuştur. Ayrıca, bu çalışmaların sonuçları öğretmen kalitesinin öğretmen yetiştiren programlarda belirlendiğini de göstermektedir. Öğrencilere kaliteli öğretmenler yetiştirmek için Öğretmen Eğitimi Akreditasyon Ulusal Konseyi (National Council for Accreditation of Teacher Education (NCATE*)) 2002’de öğretmen kalitesini yeniden tanımlamış ve öğretmen eğilimlerini, alan bilgisi ve pedagojik beceriler ile birlikte tutmuştur. Aynı zamanda NCATE akredite ettiği öğretmen eğitimi programlarına, öğretmen eğilimlerini mezun ettikleri öğretmenlere kazandırmalarını ve bunu kanıtlamalarını da zorunlu tutmuştur. Literatürde, bu yenilikler yapılırken öğretmen adaylarının da görüşlerine yer verilmesi tavsiye edilmektedir. Bu çalışma Sinop Üniversitesi Eğitim Fakültesinde 2014-2015 akademik yılı güz yarıyılında kayıtlı olan öğretmen adaylarının öğretmen eğilimlerinin kendi programlarında ne kadar öğretildiğine dair algı ve görüşlerini ortaya koymuştur.

Anahtar Kelimeler: Öğretmen eğilimleri, öğretmen eğitimi, öğretmen algıları, öğretmen nitelikleri

---

* Yrd. Doç. Dr. Sinop Üniversitesi Eğitim Fakültesi, vvarol@sinop.edu.tr

Pre-service Teachers' Perceptions about Integration of Teacher Dispositions in Teacher Education Programs

Abstract:

The results from studies conducted in education showed that teacher quality has been the most influential factor that affects students' achievement in K-12 schools. They also indicate that teacher quality plays a critical role shaping the teacher education program. In 2002, NCATE revised its accreditation standards and mandated teacher education institutions develop and assess teacher dispositions of teacher candidates in their programs. Furthermore, the literature revealed that obtaining teacher candidates' opinions about a change in the program contributes to the reform's success. The present study aimed to obtain teacher candidates perceptions about teacher dispositions.

Keywords: Teacher dispositions, teacher education, teacher perceptions, teacher quality

Giriş

Okullaşmanın ve eğitimin rolü, araştırmacılar ve eğitim politikası ile ilgilenenler tarafından tarih boyunca tartışılmıştır. Birçok eğitim araştırmacısına göre, eğitimin temel amacı, genç bireylere, bir yandan içerisinde yaşadıkları toplumun milli ve insani değerlerini kazandırırken, diğer yandan da akademik alanda başarılı olmalarını sağlamaktır (Gelen, Onay, ve Varol 2014; Şişman 2007). Geçtiğimiz yüzyılda, Amerika Birleşik Devletleri'nde, gençleri topluma daha nitelikli bireyler olarak hazırlamak amacıyla eğitim sisteminde birçok yenilik hayata geçirildi. Bu yenilikler, öğrencilerin akademik başarısını artırmayı amaçlamakla beraber, çoğu sadece eğitim programları ile okulun temel yapısı ve özelliklerine yönelik olan uygulamalardı (Karaman, 2007; Pool, Ellett, Schiavone, ve Carey-Lewis, 2001). Eğitim alanında yürütülen pek çok araştırmanın bulguları, öğrenci başarısının, müfredat, sınıf mevcudu, ailenin eğitime dâhil olması ve öğrencinin sosyo-ekonomik durumu gibi faktörlerden daha çok öğretmen faktöründen etkilendiğini işaret etse de (Darling-Hammond ve Bransford, 2005; Sanders ve Horn, 1998; Stronge ve

Tucker, 2000) öğretmen faktörü maalesef bu yenilik çalışmalarından hakettiği ilgiyi göremedi.

Geçtiğimiz yirmi yıl boyunca, öğretmenlerin kalitesinin öğrenci başarısına etkisini araştırmak üzere yapılan çalışmalar, K-12 okullarındaki öğrencilerin başarısını etkileyen ana etken olarak öğretmen kalitesine vurgu yapmaktadır (Aaronson, Barrow, ve Sander, 2007; Darling-Hammond ve Bransford, 2005; Ferguson, 1998; Hanushek, Kain, ve Rivkin, 1999; Rockoff, 2004; Sanders ve Horn, 1998; Varol, 2011). 2002'ye kadar öğretmen kalitesi, alan bilgisi, pedagojik beceriler ve kişisel niteliklerin bir bütünü olarak tanımlanmıştır (Freeman, 2007). Ancak 2002'de NCATE öğretmen yetiştiren programların kalitesini artırmak amacıyla, akreditasyon standartlarında değişikliğe gitti (Freeman, 2007; Varol, 2016). NCATE'in yeni akreditasyon standartlarına göre başarılı bir öğretmen; yeterli alan bilgisine, pedagojik becerilere ve pozitif eğilimlere sahip öğretmen olarak tanımlanmıştır (Varol, 2016). NCATE'in öğretmen eğilimlerini akreditasyon standartlarına dâhil etmesiyle öğretmen eğilimleri öğretmen eğitimcilerinin ilgisini çekti ve öğretmen eğitimi literatüründe sıkça yer almaya başladı.

NCATE (2002), öğretmen eğilimlerini; öğrencilere, velilere, diğer öğretmenlere ve topluma karşı davranışları etkileyen; öğrencilerin başarı, motivasyon ve gelişimlerine olumlu katkıda bulunan değerler, sorumluluk bilinci ve meslek ahlakı olarak tanımlamaktadır. Bunların yanı sıra, eğilimler öğretmenin kendi mesleki gelişimini de etkilemektedir. 2007'de standartlarını gözden geçiren NCATE, öğretmen eğilimlerini “mesleki tutumlar, değerler ve inançlar” olarak tanımlamaktadır (NCATE, 2007). NCATE'e (2007) göre bu eğilimler öğretmenin öğrenciler, veliler ve diğer öğretmenler ile sözel ya da sözel olmayan etkileşimi ile ortaya konmaktadır ve bu pozitif davranışlar öğrencilerin gelişimini ve öğrenmesini desteklemektedir. Öğretmen eğitimi literatüründe de eğilimler için benzer tanımlamalar yapılmaktadır (Da Ros-Voseles ve Moss, 2007). Da Ros-Voseles ve Moss (2007), öğretmen eğilimleri için “genel amaca yönelmiş sık, bilinçli ve istendik davranış kalıbı” tanımını kullanmışlardır. Benzer olarak Eberly, Rand ve O'Connor

(2007), öğretmen eğilimlerini “anlamlandırma ve yorumlama neticesinde tutum, değer ve inanç olarak ortaya çıkan davranışlar” olarak tanımlamaktadır.

Son yıllarda, öğretmen eğilimlerinin öğretmen kalitesinin ve öğrencilerin akademik başarılarının artmasında oynadığı rol bu alandaki çalışmalarda sıkça dile getirilmektedir (Dottin, 2009; Freeman, 2007). NCATE akredite ettiği öğretmen yetiştiren kurumların, mezun ettikleri öğretmenlerin gerekli alan bilgisine, pedagojik beceriye ve öğretmen eğilimlerine sahip olmalarını sağlamalarını zorunlu tutmaktadır (Edick, Danielson, ve Edwards, 2007; NCATE, 2002). Dahası, NCATE, akredite ettiği kurumlardan, K-12 okullarında görev yapacak öğretmen adaylarının, öğrencilerin başarıları için gerekli alan bilgisine, pedagojik becerilere ve öğretmen eğilimlerine sahip olduklarını performans dayalı somut verilerle kanıtlamalarını da zorunlu tutmuştur (Diez, 2007; Dottin, 2009; Edick, Danielson ve Edwards, 2007; Ignico ve Gammon, 2009; NCATE, 2002). NCATE öncülüğünde gerçekleşen bu yeniliğin arkasında, K-12 öğretmenlerinin kalitesini artırmak ve dolayısı ile öğrencilerinin akademik başarılarını artırmak hedefi yatmaktadır.

NCATE’in önünü açtığı bu değişim, son otuz yıldır öğretmen eğitimi literatüründe dile getiriliyordu. Eisenhart, Behm, ve Romangnano 1991’de öğrencilerin öğrenme ve okul başarılarını artırmak için öğretmen kalitesini ve dolayısıyla öğretmen eğitiminin kalitesinin artırılması gerektiğini belirtmektedirler. Daha öncesinde Goodman 1988’de benzer olarak öğretmen eğiten kurumların geliştirilmesi gerektiğinden bahsetmektedir. Ama Eisenhart, Behm, ve Romangnano’dan farklı olarak Goodman bu değişim sürecinde öğretmen adaylarının da fikirlerinin alınması gerektiğini savunmaktadır. Goodman ile aynı fikri paylaşan Tishman, Perkin ve Jay (1995) eğitimin kalitesinin artırılması çalışmalarında öğretmenlerin düşüncelerinin büyük katkısı olacağını savunmaktadır. Buna ek olarak Varol (2011) öğretmen adaylarının öğretmen eğilimleri ile ilgili görüşleri ve algıları öğretmen yetiştiren kurumlara ve akademisyenlere eğilimlerin belirlenmesinde ve değerlendirilmesinde kolaylık sağlayacağını belirtmektedir. Bu bakımdan öğretmen adaylarının

öğretmen eğilimleri hakkındaki görüşleri ve algıları önemlidir. Ancak öğretmen eğitimi literatüründe bu konuda yeterli bir çalışma bulunmamaktadır.

Bu çalışma ile öğretmen adaylarının öğretmen eğilimlerinin öğretmen eğitimi programlarında öğretilmesine ilişkin görüşlerini ve algıları incelenmiştir. Buna ek olarak, öğretmen adaylarının hangi öğretmen eğilimlerinin öğretmen yetiştirme programlarına ne kadar dâhil edildiğine ilişkin görüşleri ve algıları da incelenmiştir. Son olarak, bu çalışmada öğretmen adaylarının öğretmen eğilimlerine ilişkin görüş ve algıları katılımcıların kayıtlı oldukları program ve cinsiyet değişkenlerine göre de incelenmiştir.

Bu çalışma, öğretmen adaylarının öğretmen eğilimleri ile ilişkili görüş ve algılarını ortaya koyarak eğilimlerin tanımlanmasına ve NCATE'in zorunlu tuttuğu performansa dayalı kanıtların elde edilmesi ve sunulmasına farklı bir bakış açısı getirmektedir. Öğretmen eğilimlerinin tanımlanması, programa dâhil edilmesi ve değerlendirilmesi öğretmen eğitimi alanında ihtiyaçtır (Diez, 2007; Shiveley ve Misco, 2010). Öğretmen adaylarının algılarını inceleyerek ortaya koyan bu çalışma, nitelikli öğretmen olmak için gerekli olan öğretmen eğilimlerinin belirlenmesi ve bunların öğretmen yetiştirme programlarına dâhil edilmesi çalışmalarında öğretmen adaylarının görüşlerini inceleyerek literatüre katkıda bulunmaktadır. Bu çalışmanın bulguları, araştırmacılara ve öğretmen eğitimcilerine öğretmen adaylarının da katkılarıyla öğretmen eğilimlerini daha somut bir şekilde tanımlamaları hususunda yardımcı olacaktır. Bunun yanında, çalışmanın bulguları öğretmen eğilimlerinin geleceğin öğretmenlerinin bakış açısıyla tekrar gözden geçirilip düzenlenmesine olanak tanıyacaktır. Böylelikle NCATE'in ve eğitim araştırmacılarının hedeflediği kaliteli öğretmen yetiştiren eğitim kurumlarına ulaşmak için bir adım atılabilir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı eğitim fakültelerinde öğretmen yetiştirme programlarına kayıtlı bulunan öğretmen adaylarının öğretmen eğilimleri hakkındaki görüş

ve algılarını ortaya koymaktır. Diğer bir değişle, bu araştırma “öğretmen yetiştirme programlarında mesleki, kişisel ve ahlaki eğilimler ne ölçüde öğretmen adaylarına kazandırılıyor ve bu konuda öğretmen adaylarının görüşleri ve algıları nedir?” sorusuna cevap aramaktadır. Bunun yanında bu çalışmanın alt amacı, öğretmen adaylarının görüş ve algılarının cinsiyet ve programlarına göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemektir.

Araştırma Sorusu

Bu çalışmanın cevap aradığı soru genel olarak “Öğretmen yetiştiren kurumlarda eğitime devam eden öğretmen adaylarının öğretmen eğilimlerine ilişkin algıları nelerdir?” Özel olarak bu çalışma aşağıda listelenen sorulara cevap aramaktadır.

- 1) Öğretmen adaylarının, öğretmen yetiştirme alan yazınının taranmasıyla belirlenen ve ankette katılımcılara sunulan öğretmen eğilimlerinin, öğretmen yetiştirme programlarında öğretmen adaylarına kazandırıldığı konusundaki algıları nelerdir?
- 2) Öğretmen adaylarının öğretmen eğilimlerine ilişkin görüşleri cinsiyet değişkenine göre fark var mıdır?
- 3) Öğretmen adaylarının öğretmen eğilimlerine ilişkin görüşleri okudukları programa göre değişiklik gösteriyor mu?

Yöntem

Bu çalışmanın amacı, öğretmen adaylarının öğretmen eğilimleri hakkındaki algılarını keşfetmektir. Bunun için çalışma, araştırma sorularını cevaplamak için betimsel yöntemler kullanmıştır. Diğer yöntemler yerine betimsel yöntemlerin kullanılmasının ana sebebi bu çalışmanın amacının öğretmen adaylarının öğretmen eğilimlerine dair algılarını tanımlamak olmasıdır. Sosyal araştırmalarda popülasyonun özelliklerinin tanımlanması ve tarif edilmesi sıklıkla kullanılan bir yöntemdir (Babbie, 2004). Gall, Gall ve Borg (2003)’e göre betimsel yöntemler doğası gereği

örneklem anketin yapıldığı andaki özelliklerini tanımlamada ve tarif etmede en uygun yöntemdir. Bu nedenle bu araştırmada betimsel yöntemlerden kesitsel araştırma modeli kullanılmıştır. Kesitsel araştırma modeli araştırmanın yapıldığı anda örneklem hakkında anlık bilgi toplamayı sağlar (Babbie, 2004). Bu model, araştırmacıya çalışmanın yapıldığı anda katılımcıların öğretmen eğilimlerinin öğretmen yetiştiren programlarda öğretilmesine dair görüşlerini ve algılarını tanımlama ve tarif etme olanağı sağlamıştır.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılan anket Varol (2011) tarafından geliştirilmiştir. Anketin içerik geçerliliği alanında uzman akademisyenlerin görüşlerine dayanarak yapılmıştır. Güvenirlik analizleri ise Cronbach's alpha ile hesaplanmış ve her alt ölçek için 0.97 değeri elde edilmiştir. Anket İngilizce olarak yayınlandığından bu çalışma için Türkçe'ye çevrilmiş olup, çalışmanın hedefine uygun olacak şekilde gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Türkçeye çevrilen anketin güvenilirliği de 0.93 olarak hesaplanmış olup bu değer anket güvenilirliğinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Anket iki kısımdan oluşmaktadır. Anketin giriş kısmı demografik bilgileri ikinci kısmı ise algı derecelerini tespit etmeye yönelik 5'li likert-tipi sorulardan oluşmaktadır. İkinci kısımda 40 tane öğretmen eğilimi bulunmaktadır. Veri toplama aracında katılımcılara kendi kayıtlı oldukları öğretmen eğitimi programlarında her bir öğretmen eğiliminin ne kadar öğretildiği sorulmuştur. Varol (2011) yaptığı çalışmada bu kırk eğilimi faktör analizi yaparak üç temel öğretmen eğilimi altında toplamıştır. Bu çalışmada ve analizlerde Varol'un tanımladığı üç eğilim temel alınmıştır. Bu üç eğilim mesleki, kişisel ve ahlaki öğretmen eğilimleridir.

Evren ve Örneklem

Bu çalışmanın hedef kitlesi, 2014-2015 Akademik Yılı, Güz Döneminde Sinop Üniversitesi Eğitim Fakültesi programlarında öğrenim gören öğretmen aday-

larıdır. 2014-2015 Akademik yılında Sinop Üniversitesi Eğitim Fakültesinde aktif olan 3 program ve bu programlara kayıtlı olan toplam 1115 öğrenci içerisinde rastgele seçilen 150 öğretmen adayına anket verilmiş olup toplam 75 öğrenci anketi tamamlayıp araştırmacıya teslim etmiştir.

Bu araştırmanın örneklemini 52 kadın (69.3%), 23 erkek (30.7%) olmak üzere toplam 75 öğretmen adayından oluşmaktadır. Katılımcıların 27'si (36%) Fen Bilgisi Öğretmenliği, 27'si (36%) Okulöncesi Öğretmenliği ve 21'i (28%) de Sınıf Öğretmenliği Programına kayıtlıdır. Katılımcıların yaşı, 21.41 ($SS=1.65$) ortalama ile 19-27 arasında değişkenlik göstermektedir.

Verilerin Analizi

Anket ile toplanan verilerin analizinde SPSS 21 programı kullanılmıştır. Öncelikle verilerin dağılımının normal olup olmadığı Shapiro-Wilk normallik testi ile test edilmiştir. Shapiro-Wilk testinin sonuçlarına göre öğretmen adaylarının, mesleki ($W= .976$, $p =.185$), kişisel ($W=. 966$, $p =.051$), ve ahlaki ($W=. 969$, $p =.076$) eğilimler ile ilgili algılarında normal dağılımdan önemli ölçüde bir uzaklaşma saptanmadığından verinin analizinde parametrik testler kullanılmıştır. Tablo 1'de genel ve eğilimler bazında Shapiro-Wilk normallik testlerinin sonuçları sunulmuştur.

Tablo 1: *Normallik Testi*

	Shapiro-Wilk		
	İstatistik	sd	Sig.
Genel	.979	72	.278
Mesleki Eğilimler	.976	72	.185
Kişisel Eğilimler	.966	72	.051
Ahlaki Eğilimler	.969	72	.076

Not: Sıfır hipotezi her değişkenin normal olarak dağılım gösterdiği olarak kabul edilmiştir.

Bulgular

Bu bölümde anket ile elde edilen nicel veriler ile istatistik programı ile yapılan analiz sonuçları tablolar halinde sunulmaktadır. Öğretmen adaylarının öğretmen eğilimlerinin kayıtlı oldukları programa dâhil edilmesine dair görüş ve algıları betimsel olarak incelenmiştir. Buna ek olarak öğretmen adaylarının algıları kayıtlı oldukları program türü ve katılımcıların cinsiyetlerine göre de incelenmiştir.

İlk olarak katılımcıların öğretmen eğilimlerinin okudukları öğretmen yetiştirme programına ne derece dâhil edildiğini algıladıkları incelenmiştir. Bunun için mesleki, kişisel ve ahlaki eğilimlerin ortalamaları bulunarak 5'li likert ölçeğinin orta değeri 3 test değeri ile tek örneklem t-testi yapılmıştır.

Öğretmen adayları her öğretmen eğilimi için farklı derecede görüş bildirmişlerdir. Bütün öğretmen eğilimlerinin genel ortalaması 0.89 standart sapma ile 3.25'dir. Tek örneklem t-testi sonuçlarına göre bu genel ortalama test değeri 3'ten anlamlı bir şekilde farklıdır ($t(73) = 2.40, p=0.02$). Bu sonuç öğretmen adaylarının, öğretmen eğilimlerinin kendi programlarında öğretildiğini düşündüklerini göstermektedir. Üç öğretmen eğilimi arasında öğretmen adayları programlarında, mesleki eğilimlerin ($\bar{X}=3.34, SS=0.29$) kişisel eğilimlerden ($\bar{X}=3.18, SS=0.99$) ve ahlaki eğilimlerden ($\bar{X}=3.02, SS=1.10$) daha fazla öğretildiğini düşünmektedirler. Tablo 2'de her öğretmen eğilimi için sonuçlar topluca sunulmuştur.

Tablo 2:
Öğretmen Eğitimi Programlarında Eğilimlerin Öğretildiği için Betimsel İstatistikleri

	N	Ortalama	SS
Genel	74	3.25	0.89
Mesleki Eğilimler	73	3.34	0.92
Kişisel Eğilimler	72	3.18	0.99
Ahlaki Eğilimler	72	3.02	1.10

Her öğretmen eğilimlerinin test değeri 3 ile karşılaştırılması sonucu öğretmen adaylarının her eğilime dair algılarının farklılık gösterdiği saptanmıştır. Öğretmen adayları, mesleki eğilimlerin programlarında öğretildiğini düşünmektedirler ve bu test değeri 3'ten anlamlı bir şekilde yüksektir ($t(72) = 3.21, p=0.00$). Diğer

taraftan kişisel eğilimler $t(71) = 1.51$, $p=0.14$ ve ahlaki eğilimler $t(71) = 0.13$, $p=0.89$ için öğretmen adaylarının algıları test değeri 3 ile karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Her bir eğilimin test değeri 3 ile tek örneklem t-testi sonuçları tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3: Eğilimlerin Tek Örneklem t-Testi

	t	sd	Ortalama farkı	p
Genel	2.40	73	0.25	.02*
Mesleki Eğilimler	3.21	72	0.34	.00*
Kişisel Eğilimler	1.51	71	0.18	.14
Ahlaki Eğilimler	0.13	71	0.02	.89

Test Değeri=3
* p-değeri .01 seviyesinde anlamlı (2-tailed)

Bu sonuçlar öğretmen adaylarının öğretmen eğitimi programlarında mesleki eğilimlerin daha fazla öğretilmesini düşündüklerini göstermektedir. Ortalaması en az olan öğretmen eğilimi ise ahlaki eğilimlerdir.

Katılımcıların öğretmen eğilimleri hakkındaki algılarını inceledikten sonra erkek ve kadın öğretmen adaylarının öğretmen eğilimlerine dair algılarını karşılaştırmak için bağımsız örneklem t-testleri yapılmıştır. Erkek ve kadın öğretmen adaylarının öğretmen eğilimlerinin geneline dair algıları karşılaştırılmıştır. Bu testlerin sonucunda erkek öğretmen adayları ($\bar{X} = 2.94$, $SS = 0.79$) kadın öğretmen adaylarından ($\bar{X} = 3.39$, $SS = 0.91$) öğretmen eğilimlerinin programlarda öğretilmesini daha az düşünmektedirler ve bu fark anlamlıdır $t(72) = -2.02$, $p = 0.04$. Erkek ve kadın öğretmen adaylarının her bir öğretmen eğilimine dair algıları karşılaştırılmıştır. Bu analizlerin sonucunda, erkek öğretmen adayları ($M=3.03$, $SS=0.78$) mesleki eğilimlerin programlarda öğretilmesine ilişkin algıları kadın öğretmen adaylarının ($\bar{X}=3.49$, $SS=0.94$) algılarından anlamlı bir şekilde $t(71)=-2.03$, $p = 0.04$ düşüktür. Diğer bir deyiş ile erkek öğretmen adayları kadın öğretmen adaylarından mesleki eğilimlerin programlarda öğretilmesini anlamlı bir şekilde daha az düşünmektedirler. Kişisel eğilimler söz konusu olduğunda erkek ($\bar{X}=2.90$, $SS= 0.88$) ve kadın ($\bar{X}$

= 3.31, $SS = 1.03$) öğretmen adaylarından bu eğilimlerin programlarda öğretildiğini daha az düşünmektedirler ancak bu farklar anlamlı değildir $t(70)=-1.62$, $p=0.11$. Benzer olarak ahlaki eğilimlere dair erkek ($\bar{X}=2.72$, $SS=1.02$) ve kadın ($\bar{X}=3.16$, $SS=1.12$) öğretmen adaylarının algıları istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur $t(70)=-1.58$, $p=0.12$. Bağımsız örneklem t-testinin sonuçları tablo 4’de topluca sunulmuştur.

Tablo 4: *Cinsiyete göre Her Eğilim için Bağımsız Örneklem t-Testi*

	Cinsiyet	N	Ort	SS	t	sd	p
Genel	Erkek	23	2.94	0.79	-2.02	72	.04*
	Kadın	51	3.39	0.91			
Mesleki Eğilimler	Erkek	23	3.03	0.78	-2.03	71	.04*
	Kadın	50	3.49	0.94			
Kişisel Eğilimler	Erkek	23	2.90	0.88	-1.62	70	.11
	Kadın	49	3.31	1.03			
Ahlaki Eğilimler	Erkek	23	2.72	1.02	-1.58	70	.12
	Kadın	49	3.16	1.12			

* p-değeri .01 seviyesinde anlamlı (2-tailed)

Son olarak öğretmen adaylarının eğilimler hakkındaki algılarının öğrenim gördükleri programa göre farklılıklarının karşılaştırılması için gruplar arası tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır. Tek yönlü ANOVA sonuçları öğretmen adaylarının öğretmen eğilimlerinin programlarında öğretilmesine dair algıları kayıtlı oldukları programa göre farklılık göstermektedir. Buna ek olarak, bu farklılık istatistiksel olarak anlamlıdır $F(3, 70) = 12.98$, $p = .00$. Tek yönlü varyans analizinde çıkan bu anlamlı farkın hangi gruplar arası olduğunu bulmak için Tukey HSD testi yapılmıştır. Bu testin sonucunda Fen Bilgisi Eğitimi programına kayıtlı öğretmen adaylarının öğretmen eğilimlerine ilişkin algıları ($\bar{X}=3.52$, $SS=0.72$), Sınıf Eğitimi ($\bar{X}=2.41$, $SS=0.84$) programlarına kayıtlı öğretmen adaylarının algılarından belirgin bir şekilde farklıdır. Buna karşılık Okul Öncesi Eğitimi programına kayıtlı öğretmen adaylarının algıları ($\bar{X}=3.64$, $SS=0.69$) ile anlamlı bir fark söz konusu değildir. Diğer taraftan, Okul Öncesi Eğitimi ($\bar{X}=3.64$, $SS=0.69$) programına kayıtlı olan

öğretmen adayları öğretmen eğilimlerinin programlarında öğretilmesine ilişkin algıları Sınıf Eğitimi programında kayıtlı öğretmen adaylarının algılarından farklıdır ve bu fark anlamlıdır ($\bar{X}=2.41$, $SS=0.84$).

Tablo 5: Eğitim Programına göre Öğretmen Adaylarının Eğilimlere Dair Algıları

		Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Genel	Gruplar Arası	20.62	2	6.87	12.98	.00*
	Gruplar İçi	37.08	70	.53		
	Toplam	57.69	73			
Mesleki Eğilimler	Gruplar Arası	19.99	2	6.66	11.43	.00*
	Gruplar İçi	40.23	69	.58		
	Toplam	60.22	72			
Kişisel Eğilimler	Gruplar Arası	18.14	2	6.05	7.86	.00*
	Gruplar İçi	52.34	68	.77		
	Toplam	70.47	71			
Ahlaki Eğilimler	Gruplar Arası	25.80	2	8.60	9.62	.00*
	Gruplar İçi	60.79	68	.89		
	Toplam	86.59	71			

* p<0.05

Tablo 6’da görüldüğü üzere Fen Bilgisi ve Okul Öncesi Eğitimi alanlarında kayıtlı bulunan öğretmen adayları öğretmen eğilimlerinin programlarında öğretilmeye dair algıları Sınıf Eğitimi programındaki öğretmen adayların algılarından daha fazladır. Yukarıda açıklandığı üzere bu farklılıklar istatistiksel olarak anlamlıdır.

Tablo 6: Alana göre Eğilimlerin Tanımlayıcı İstatistikleri

		N	Ortalama	SS
Genel	Fen Bilgisi Eğitimi	27	3.52	0.72
	Okul Öncesi Eğitimi	26	3.64	0.69
	Sınıf Eğitimi	21	2.41	0.84
	Toplam	74	3.25	0.89
Mesleki Eğilimler	Fen Bilgisi Eğitimi	27	3.68	0.70
	Okul Öncesi Eğitimi	25	3.67	0.78
	Sınıf Eğitimi	21	2.50	0.87
	Toplam	73	3.34	0.92

Kişisel Eğilimler	Fen Bilgisi Eğitimi	27	3.44	0.89
	Okul Öncesi Eğitimi	24	3.56	0.87
	Sınıf Eğitimi	21	2.36	0.89
	Toplam	72	3.18	0.99
Ahlaki Eğilimler	Fen Bilgisi Eğitimi	27	3.28	1.02
	Okul Öncesi Eğitimi	24	3.50	0.81
	Sınıf Eğitimi	21	2.27	1.05
	Toplam	72	3.02	1.10

Sonuçlar ve Öneriler

NCATE'in 2002'de öğretmen kalitesini tanımlamak ve istendik nitelikte öğretmen yetiştirmek için kabul ettiği yeni standartlara öğretmen eğilimlerinin dâhil edilmesi, öğretmen eğitiminde bir reform hareketi olarak bu alanda geniş yankı uyandırmıştır (Dottin, 2009; Freeman, 2007). Reform gibi bir değişim sürecinde, öğretmen adaylarının da görüşlerinin alınması araştırmacılar tarafından önerilen bir durumdur (Goodman, 1988; Tishman, Perkin ve Jay, 1995). Öğretmen adaylarının görüşlerinin alınması, değişimin başarısını sağlamak için geniş tabanlı destek olmaktadır (Karaman, A. ve Karaman, P. 2013).

Bu çalışmada NCATE'in öğretmen yetiştiren kurumlara yüklediği yeni sorumluluk olan öğretmen eğilimlerinin daha iyi anlaşılması için öğretmen adaylarının algıları incelenmiştir. Ayrıca, bu çalışmada öğretmen adaylarının okudukları programa ve cinsiyetine göre görüş ve algı farklılıkları da ortaya konmuştur. Anket ile elde edilen veriler istatistik programı ile analiz edilmiş ve sonuçlar yukarıda sunulmuştur. Bu sonuçlar öğretmen adaylarının öğretmen eğilimlerinin eğitim programlarında öğretildiğini düşündüklerini ortaya koymaktadır. Ancak öğretmen adayları üç öğretmen eğiliminden en çok mesleki eğilimlerin programlarda öğretildiğini düşünmektedirler. Bunun yanında, öğretmen adaylarına göre kişisel ve ahlaki eğilimler öğretmen yetiştiren programlarda mesleki eğilimlere göre daha az yer almaktadır. Bu durum Varol'un (2011) eğitim fakültelerinde çalışan akademisyenler ile yaptığı çalışmanın sonuçları ile ters düşmektedir. Varol (2011) çalışmasında akademisyenlere hangi eğilimleri öğretmen adaylarına kazandırdıklarını sorduğun-

da akademisyenler kişisel eğilimlerden daha çok mesleki ve ahlaki eğilimleri öğrettiklerini belirtmişlerdir. Bu öğretmen adayları ile öğretmen yetiştiren akademisyenlerin öğretmen eğilimlerinin programlarda öğretilmesine dair görüşlerinin farklı olduğunu ortaya koymaktadır.

Öğretmen adaylarının algıları cinsiyet faktörüne göre analiz edildiğinde, kadın öğretmen adaylarının öğretmen eğilimlerinin programlarda öğretildiğine ilişkin algıları erkek öğretmen adaylarından daha fazladır. Öğretmen eğilimleri düzeyinde erkek ve kadın öğretmen adaylarının algıları karşılaştırıldığında ise mesleki eğilimlere ilişkin algıları iki grup için istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir. Bu farklılık Çapri ve Çelikaleli'nin (2008) çalışmasının sonuçlarıyla örtüşmektedir. Çapri ve Çalikaleli öğretmen adaylarının mesleki yeterlik inançlarını cinsiyet değişkenine göre incelediklerinde kadın öğretmen adaylarının kendilerini mesleki olarak erkek öğretmen adaylarından daha yeterli olduklarını düşündükleri ortaya çıkmıştır. Çapri ve Çelikaleli (2008) bu durumu kişilerin kendilerini başaracaklarına ikna etmeleri ile açıklamıştır. Çapri ve Çelikaleli'ye göre kadın öğretmen adayları erkek öğretmen adaylarına göre kendilerini mesleklerinde daha başarılı olacaklarına inandırdıkları için mesleki yeterliklerinin daha yüksek olduğu ortaya çıkmaktadır. Bunun yanında Zumwalt ve Craig (2005) kadın öğretmen adaylarının erkek öğretmen adaylarına göre öğretmenlik mesleğine devam etmelerinin daha olası olduğunu belirtmişlerdir. Bu da Çapri ve Çelikaleli (2008)'in çıkarımları ile örtüşmektedir. Öğretmenlik mesleğini icra etme düşüncesi kadın öğretmen adaylarının programlarında kazandırılan mesleki eğilimleri erkeklere göre daha fazla algıladıkları ve netice olarak erkeklerden daha fazla mesleki yeterliklerinin olmasını sağlıyor.

Diğer yandan, kişisel ve ahlaki eğilimlerde erkek ve kadın öğretmen adaylarının algıları anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Zumwalt ve Craig, (2005) öğretmen adaylarının öğretmen yetiştirme programlarına kayıt yaptırma sebeplerini kişisel ve sosyal/ahlaki sebepler olarak açıklamıştır. Zumwalt ve Craig (2005)'e göre kadın ve erkek öğretmen adaylarının programa kayıt sebeplerinde bir farklılık

olmadığından kadın ve erkek öğretmen adaylarının kişisel ve ahlaki eğilimlerinde anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Bu çalışmada, öğretmen adaylarının öğretmen eğilimlerine ilişkin görüş ve algıları kayıtlı oldukları programa göre de incelenmiştir. Veri analizi sonuçlarına göre, Fen Bilgisi Eğitimi ve Okul Öncesi Eğitimi programlarına kayıtlı öğretmen adaylarının öğretmen eğilimlerine ilişkin görüş ve algıları arasında benzerlik bulunmaktadır. Diğer yandan, Sınıf Eğitimi programında kayıtlı olan öğretmen adaylarının öğretmen eğilimlerinin kendi programlarında öğretilmesine dair görüş ve algıları ile Fen Bilgisi Eğitimi ve Okul Öncesi Eğitimi programlarındaki öğretmen adaylarının görüş ve algıları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır. Diğer bir deyişle, Fen Bilgisi Eğitimi ve Okul Öncesi Eğitimi programlarında eğitim gören öğretmen adaylarının yanıtlarına göre bu programlarda öğretmen eğilimleri eğitim programına yeterince dâhil edilebilmektedir. Ancak, Sınıf Eğitimi programlarında ise öğretmen eğilimleri yeterince yer bulamamaktadır.

Bu sonuçlar öğretmen adaylarının, 2014-2015 öğretim yılının güz döneminin son haftalarındaki algılarını ortaya koymaktadır. Örneklemin az olması bu çalışmanın sonuçlarının genellenebilirliğini sınırlandırmaktadır. Bu sınırlılık, çalışmada elde edilen sonuçların hata payını %10'a yükseltmiştir. Bu hata payı literatürde kabul edilebilir olsa da daha kesin bulgular için örneklem sayısını artırarak çalışma tekrarlanabilir. Ayrıca, ileriki çalışmalarda öğretmen adaylarının sınıf seviyelerine göre öğretmen adaylarının eğilimlere ilişkin algıları da incelenebilir. Bu inceleme sonucunda eğitim programının hangi aşamasında öğretmen eğilimlerinin programa daha belirgin olarak dâhil edildiğini de anlayabiliriz. Buna ek olarak, ileriki çalışmaların öğretmen adaylarına verilen derslerin içeriği ve etkinliklerin farklılıkları incelenerek hangi derslerin ve etkinliklerin öğretmen eğilimlerini öğretmen adaylarına aktardığı hakkında da fikir sahibi olabiliriz. Bunlara ek olarak, ileriki çalışmalar farklı üniversitelerdeki öğretmen eğitimi programlarını da kapsaması durumunda, öğretmen eğilimlerinin öğretmen eğitim programlarında öğretilmesi konusunda daha fazla bilgi elde edebiliriz.

Kaynakça

- Aaronson, D., Barrow, L., & Sander, W. (2007). "Teachers and student achievement in Chicago public high schools", *Journal of Labor Economics*, I, 25, 95–136.
- Babbie, E. (2004). *The practice of social research*. Belmont: Wadsworth/Thomson Learning.
- Çapri, B., & Çelikaleli, Ö. (2008). Öğretmen adaylarının öğretmenliğe ilişkin tutum ve mesleki yeterlik inançlarının cinsiyet, program ve fakültelerine göre incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, IX, 15, 33-53.
- Da Ros-Voseles, D. & Moss, L. (2007). "The role of dispositions in the education of future teachers". *Young Children*, V, 62, 90-96.
- Darling-Hammond, L. & Bransford, J. (2005). *Preparing teachers for a changing world: What teachers should learn and be able to do*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Diez, M. E. (2007). "Looking back and moving forward: Three tensions in the teacher dispositions discourse". *Journal of Teacher Education*, V, 58, 388-396.
- Dottin , E. S. (2009). "Professional judgement and dispositions in teacher education". *Teaching & Teacher Education*, I, 25, 83-88.
- Eberly, J. L., Rand, M. K. & O'connor, T. (2007). "Analysing teachers' dispositions towards diversity: Using adult development theory". *Multicultural Education*, IV, 14, 31-36.
- Edick, N., Danielson, L. & Edwards, S. (2007). "Dispositions: Defining, aligning and assessing". *Academic Leadership*, IV, 4. Retrieved from [http://www. Acadeclead-eship.org/emprical_research/Dispositions_Defining_Aligning_and_Assessing.shtm](http://www.Acadeclead-eship.org/emprical_research/Dispositions_Defining_Aligning_and_Assessing.shtm).
- Eisenhart, M., Behm, L., And Romagnano, L (1991). "Learning to teach: Developing expertise or rite of passage". *Journal of Education for Teaching*, I, 17, 51-69.
- Ferguson, R. F. (1998). "Teachers' perceptions and expectations and the black-white test score gap". In C. Jencks & M. Phillips (Eds.), *The black-white test score gap* (pp. 273-317). Washington, DC: Brookings Institution Press.
- Freeman, L. (2007). "An overview of dispositions in teacher education." In M. E. Diez & J. Rath (Eds.) *Dispositions in teacher education*, (pp. 3-29). Charlotte, NC: Information Age Publishing.

- Gall, M., Gall, J. & Borg, W. (2003). *Educational research: An introduction*. Boston: Pearson Education, Inc.
- Gelen, İ., Onay, İ., & Varol, V. (2014). ‘‘Evaluation of students’ perceptions about efficiency of educational Club Practices in Primary Schools.’’ *Universal Journal of Educational Research*, IV, 2, 603-611
- Goodman, J. (1988). ‘‘Constructing a practical philosophy of teaching: A study of preservice teachers’ professional perspectives’’. *Teaching and Teacher Education*, II, 4, 121-137.
- Hanushek, E. A., Kain, J. F., & Rivkin, S. G. (1999). ‘‘Do higher salaries buy better teachers?’’ (Report No. 029 951). New York, NY: Annual Meeting of the American Economic Association. (ERIC Document Reproduction Service No. ED 437 710)
- Ignico, A. & Gammon, K. (2009). ‘‘A longitudinal study of the professional dispositions of teacher candidates’’. *Natural Science*, II, 2, 91-94. doi:10.4236/ns.2010.22014
- Karaman, A. (2007). Exploring the meaning of practicing classroom inquiry from the perspectives of national board certified science teachers (Doctoral dissertation, The Florida State University).
- Karaman, A., & Karaman, P. (2013). ‘‘Examining the beliefs of prospective elementary and science teachers regarding reformed science teaching and learning’’. *The International Journal of Research in Teacher Education*. III, 4, 1-9.
- National Council for the Accreditation of Teacher Education. (2002). *Professional standards: accreditation of schools, colleges, and departments of education*. Washington, DC: Author.
- National Council for the Accreditation of Teacher Education, (2007). *NCATE News*. Retrieved from (<http://www.ncate.org/public/102407.asp?ch=148>).
- Pool, J. E., Ellett, C. D., Schiavone, S., & Carey-Lewis, C. (2001). ‘‘How valid are the National Board of Professional Teaching Standards assessments for predicting the quality of actual classroom teaching and learning? Results of six mini case studies.’’ *Journal of Personnel Evaluation in Education*, I, 15, 31-48.
- Rockoff, J. (2004). ‘‘The impact of individual teachers on student achievement: Evidence from panel data’’. *American Economic Review*, II, 94, 247-252.

- Sanders, W. L. & Horn, S. (1998). "Research findings from the Tennessee value-added assessment system (TVAAS) data-base: Implications for education and research". *Journal of Personal Evaluation in Education*, III, 12, 247-256.
- Shiveley, J., & Misco, T. (2010). "But how do I know about their attitudes and beliefs?": A four-step process for integrating and assessing dispositions in teacher education. *The Clearing House*, I, 83, 9-14.
- Sisman, M. (2007). *Egitim bilimine giriş*, Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Stronge, J. H., & Tucker, P. D. (2000). *Teacher evaluation and student achievement*. Washington, D.C.: National Education Association.
- Tishman, S., Perkin, D. N. & Jay, E. (1995). *The thinking classroom: Learning and teaching in a culture of thinking*. Needham Heights: Allyn and Bacon.
- Varol, V. (2011). *Teacher educators' perceptions about teacher dispositions* (Doctoral dissertation, The Florida State University).
- , (2016). *Teacher dispositions: Perceptions of teacher educators*. Saarbrücken: Scholar's Press.
- Zumwalt, K. & Craig, E. (2005). Teachers' characteristics: Research on the demographic profile. In Editor M. C. Smith & K. M. Zeichner (Eds.) *Studying teacher education: The report of the AERA panel on research and teacher education* (157-260). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.